

**SERCE I PERŁA –
KONCEPCJA PRACY
W PRZEDSZKOLACH SIÓSTR
FELICJANEK PROWINCJI
KRAKOWSKIEJ**

Kraków 2023

Korekta:

sM Aldona Batko

sM Benedykta Prus

Anna Malinowska

Projekt okładki i znak graficzny:

Magdalena Mizia-Bury

Wstęp

*Obyście tylko godnie
odpowiedziały temu zadaniu
i rozumiały dobrze ważność
jego. Obyście przykładały się
całym sercem do jego
spełnienia. Obyście nie
żałowały trudów, podjętych
w tym celu i wytrwały w tej
pracy aż do końca.*

/bł. M. Angela/

Wszystko co dobre na tym świecie pochodzi z serca kochającego Boga, a On sam obdarza wszystkie dusze drogocennym skarbem, ukrytą perłą, którą można wydobyć poprzez starannie prowadzony proces wychowania. Doskonale rozumiała to bł. Maria Angela Truskowska – założycielka Zgromadzenia Sióstr Felicjanek, której życie było wiernym zachowywaniem pamięci o Bogu i pragnieniem aby wszyscy ludzie tę drogocenną perłę ukrytą w sercu odkryli. Była

przekonana, że może się to dokonać w procesie wychowania. I choć sama za życia nie spisała żadnej koncepcji wychowania, to zapoczątkowała wielkie dzieło wychowania młodego pokolenia, które trwa i jest kontynuowane przez siostry jej Zgromadzenia, Siostry Felicjanki.

Do napisania tej książki zainspirowała mnie bogata spuścizna tradycji wychowawczych sióstr felicjanek, którą przy okazji pisania pracy dyplomowej miałam okazję szczegółowo poznać.

Koncepcja pracy w przedszkolach sióstr felicjanek prowincji krakowskiej wyrasta z bogatej historii Zgromadzenia Sióstr Felicjanek i historii instytucji przez nie prowadzonych, w których priorytetem było i jest kształtowanie młodych charakterów w duchu chrześcijańskiej wizji człowieka. Adresatami tej książki jest przede wszystkim kadra pedagogiczna felicjańskich przedszkoli, rodzice naszych wychowanków oraz osoby, którym zależy na dobrym wychowaniu dzieci.

Pragnę podziękować całemu zespołowi sióstr felicjanek, który niestrudzenie pracował nad każdym zdaniem publikacji, aby wyrażało to, co w oczach felicjanki jest najważniejsze w wychowaniu. Dziękuję również osobom

spoza Zgromadzenia za pochylenie się nad naszą historią, duchowością, staranną korektę oraz projekty graficzne.

Ostateczny kształt publikacji wiele zawdzięcza dyskusjom prowadzonym z personelem pedagogicznym naszych felicyjańskich placówek. Moje współsiostry były pierwszymi czytelniczkami oraz wnikliwymi krytykami niniejszej pracy a ich słuszne uwagi były drogowskazem w prowadzonych poszukiwaniach. Drogie Siostry, dziękuję Wam! Dziękuję również osobom spoza Zgromadzenia wspierające mnie na wszystkich etapach powstawania niniejszej książki.

Matka Angela napisała: *Do nas należy praca, do Pana Boga owoce tej pracy*. Oby praca wszystkich osób, zaangażowanych w powstanie tej książki, pomogła w wydobywaniu drogocennego skarbu z serc młodych ludzi, aby byli zdolni budować nową, lepszą przyszłość opartą na chrześcijańskich wartościach.

sM Zuzanna Manterys

CZĘŚĆ I

Teoretyczno-historyczne przesłanki felicjańskiej koncepcji pracy

1. Służba innym i zamysł wychowawczy w życiu bł. Marii Angeli

Aby lepiej i głębiej zrozumieć zamysł wychowawczy, zawarty w felicjańskiej koncepcji pracy, konieczne jest sięgnięcie do ponad półtorawiecznej tradycji Zgromadzenia. U jej początku staje mała dziewczynka nosząca imiona Zofia Kamila. Urodzona w 1825 r. w Kaliszu, już od najmłodszych lat miała serce wrażliwe na innych, szczególnie biednych i opuszczonych. Wychowana w szlacheckiej i głęboko wierzącej rodzinie Józefa i Józefy Truskowskich, szukała coraz to nowych sposobów, by jak najlepiej służyć Bogu obecnemu w drugim człowieku. Jeden

z biografów - ks. P. Wieczorek - tak opisał wpływ środowiska rodzinnego na kształtowanie jej charakteru: *Rodzice od początku uwrażliwiali Zosię na sytuację ludzi biednych, dlatego każdy drobny pieniądz, którym była obdarowywana, oddawała ubogim.*¹ Nawet kiedy nie miała oszczędności, dziewczynka wykazywała się ogromną pomysłowością, by zrealizować tę wielką potrzebę serca i zdobyć grosik dla biednych². Potwierdza to pewien epizod z życia Zofii, zapisany w historii Zgromadzenia. Kiedy po całym dniu rodzina chciała odpocząć i wysłać dzieci na zasłużony odpoczynek, pan Ciechanowski, wujek Zosi, zaproponował, że da trzy grosze temu, kto najwcześniej zaśnie. Zosia z zamkniętymi oczami wystawiła rączkę - mówiąc radośnie, że już śpi. Grosiki zdobyte w taki bądź inny sposób oddawała następnie ubogim, spotkanym na ulicy³.

Zofia, jako najstarsza w wielodzietnej rodzinie, wywierała znaczący wpływ na wychowanie rodzeństwa, poświęcając mu wolny czas i pomagając przy tym

¹ P. Wieczorek, *Święci wśród nas. Bł. Siostra Maria Angela Truszkowska*, wyd. św. Stanisława BM, Kraków, 2002, s. 11.

² Por. tamże, s. 11.

³ Por. *Historia Zgromadzenia SS. Felicjanek. Na podstawie rękopisów, cz. 1.*, druk Nowin Polskich, Kraków 1924, s. 8.

rodzicom. Zadbali oni o staranne wychowanie i wykształcenie najstarszej córki. Zofia była niezwykle zdolną i pilną uczennicą, lecz ze względów zdrowotnych musiała przerwać naukę rozpoczętą na pensji. Korzystając z biblioteki ojca kształciła się sama, dbając zarazem o edukację młodszego rodzeństwa. Mieszkająca wraz z rodziną w Warszawie Zofia codziennie ze wzruszeniem obserwowała nędzę żyjących na ulicach sierot. Ich widok poruszał do głębi jej serce, aż wreszcie sprawił, że myśl o przyjściu im z pomocą zapragnęła wcielić w czyn. Obdarowana szczególnym charyzmatem od Pana Boga, potrafiła zjednać do tej swojej idei kuzynkę Klotyldę Ciechanowską, z którą ofiarnie poświęcały się działając w Stowarzyszeniu Pań Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo.

Z biegiem czasu działalność charytatywna w Stowarzyszeniu przestała Zofię zadowalać, *zauważyła, że nie wystarczy dać dziecku kawałek chleba i zostawić je w sytuacji, w jakiej było*⁴. Zofia zapragnęła zapewnić sierotom dach nad głową, opiekę i wychowanie na stałe.

⁴ P. Lenart CSSF, *Prowincja Krakowska Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny Zgromadzenia Sióstr Felicjanek*, t. II, *Leksykon domów*, cz. 1., wyd. ITKM, Kraków 1999, s. 12.

W listopadzie 1854 r. wynajęła małe mieszkanie w Warszawie przy ulicy Kościelnej i poświęciła się temu dziełu bezgranicznie. Już w następnym roku Zofia wraz z Klotyldą, przyjmując kierownictwo duchowe bł. Honorata Koźmińskiego, kapucyna, zasiliły szeregi III Zakonu św. Franciszka. Zofia przyjęła imię Angela, a Klotylda – Weronika. 21 listopada 1855 r. przed obrazem Matki Bożej Częstochowskiej dwie tercjarki złożyły przyrzeczenie oddania się Panu Bogu i bliźnim. Ta data została uznana za początek istnienia Zgromadzenia Sióstr Felicjanek⁵. Nazwę temu nowo powstającemu Zgromadzeniu nadali mieszkańcy Warszawy, którzy, widując dzieci modlące się wraz z Matką Angełą przed figurą świętego z Cantalice, zaczęli je nazywać dziećmi św. Feliksa. Właśnie od imienia tego patrona pochodzi nazwa felicjanki. W miarę upływu czasu podopiecznych przybywało, do Zgromadzenia zaś zgłaszały się kolejne dziewczęta, pragnące nieść pomoc potrzebującym. Rozrastająca się instytucja od 1856 zaczęła funkcjonować jako Zakład

⁵ Por. P. Lenart CSSF, *Prowincja Krakowska Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny Zgromadzenia Sióstr Felicjanek*, t. II, *Leksykon domów*, cz. 1. dz. cyt., s. 12.

św. Feliksa⁶.

Siostry z sercem przepelnionym miłością oddawały się pracy na rzecz potrzebujących, a ludzie docenili ich poświęcenie, umiłowanie pracy wychowawczej, a także takie cnoty, jak łagodność i cierpliwość. Wyrazem uznania pracy i wysiłków sióstr były, nadchodzące z różnych zakątków ziem polskich pozostających pod zaborami, prośby o podjęcie przez felicjanki kolejnych dzieł pomocy⁷. W tym też czasie Matka Angela Truszkowska została wybrana przełożoną generalną Zgromadzenia, choć sama nazywała się jedynie wikarią, czyli zastępczynią, oddając najwyższy urząd w Zgromadzeniu Matce Bożej.

Od samego początku Maria Angela była matką nowo powstałego Zgromadzenia Sióstr św. Feliksa, wychowując swoje współsiostry, formując ich ducha, udzielając im cennych rad w podążaniu do świętości. Choć przez długie lata swego życia zmagiała się z ciężkimi

⁶ Por. *Błogosławiona Maria Angela Truszkowska*, http://www.muzeum-mat.cssf.opoka.org.pl/?page_id=97 Dostęp: 30.05.2023 r.

⁷ Por. Ł. Hajduk, *Pedagogia felicjanek [Zgromadzenia Sióstr Świętego Feliksa z Kantalicjo]*, [w:] *Pedagogie katolickich zgromadzeń zakonnych. Historia i współczesność*, t. 3, red. J. Kostkiewicz, wyd. Impuls, Kraków 2015, s. 380.

chorobami, to jednak aż do śmierci w 1899 r. była dla siostr najwyższym autorytetem i liczono się z jej zdaniem. Do dnia dzisiejszego pozostała matką każdej felicjanki, a zapoczątkowane przez nią dzieło wychowania młodych pokoleń kontynuowane jest na całym świecie. Matka Angela poprzez działalność pedagogiczną i pomoc udzielaną bliźnim w potrzebie, znalazła drogę do spotkania z Chrystusem obecnym w drugim człowieku⁸.

2. Działalność wychowawcza Zgromadzenia na przestrzeni wieków

Jak bardzo Zgromadzenie Sióstr Felicjanek związane jest z misją wychowawczą potwierdza fakt, że praktyka wychowawcza pojawiła się w nim wcześniej niż powstało samo Zgromadzenie⁹. Najpierw Zofia Truszkowska, pochylając się nad sierotami, roztaczała nad nimi opiekę w swoim zakładzie. Dbała o zaspokojenie ich potrzeb fizycznych, psychicznych i duchowych, zajmowała się ich wychowaniem. Dopiero z czasem jej misja, oparta na bezinteresownej pomocy, została przekształcona w życie zakonne.

⁸ Por. Ł. Hajduk, *Pedagogia felicjanek*, dz. cyt., s. 391.

⁹ Por. Ł. Hajduk, *Pedagogia felicjanek*, dz. cyt. s. 390.

Pierwsze lata działalności Zgromadzenia to czas, w którym siostry zakładały ochronki miejskie, a później wiejskie. Posługujące tam felicjanki zajmowały się głównie wychowaniem małych dzieci, powierzanych przez rodziców ich całkowitej opiece. Ponadto na terenach wiejskich prowadziły szkoły dla starszych dzieci.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że pierwsza felicjańska ochronka została założona w Ceranowie na Podlasiu, w majątku, do którego siostry zostały zaproszone i w którym osiedliły się w 1859 r. W okolicy nie było żadnej szkoły, co w tamtych czasach nie należało do rzadkości. W tej sytuacji siostry zajęły się edukacją dzieci i młodzieży. Oto jak wyglądała codzienna praca sióstr w tego typu domach felicjańskich powstałych w tamtym czasie: *Była to raczej wiejska szkoła mieszana, do której schodziły się dzieci z całej parafii; tj. z kilku wsi, najmniej po sto dziennie bywało, dziewczęta i chłopcy; rano nauka trwała do 12, po południu do 4. Uczyły się czytać, pisać, rachować, a największy nacisk kładło się na katechizm, którego niezmiernie potrzebowały.*¹⁰

Ponadto felicjanki z wielkim zaangażowaniem

¹⁰ *Historia Zgromadzenia SS. Felicjanek. Na podstawie rękopisów, dz. cyt. s.168-169.*

podejmowały działalność dydaktyczno-wychowawczą, wywierając ogromny wpływ na dzieci i młodzież. Za ogrom swej pracy były szanowane i cenione przez miejscową ludność. Przykładem tego jest tajny raport Towarzystwa Rolniczego z 1861 r., w którym obszernie opisano działalność sióstr w drugiej połowie XIX w. *Prowadzenie dzieci w ochronkach jest trafne i odpowiada najzupełniej celowi swemu. Oprócz pacierza i katechizmu, [siostry] uczą dzieci czytać, pisać i rachować, a przede wszystkim opowiadaniem moralnymi lub z historii św. wielce rozwijają umysł dziecienny. Starają się poznać przymioty i wady dzieci i moralnie wpływać na ich poprawę. Naukę usiłują łączyć z zabawą i zastrzeżeniem uwagi dzieci przez piosenki, nie tylko kościelne, ale i świeckie, przedstawiające zajęcia gospodarcze lub szkolne, tak iż śpiew połączony jest z pewnym rodzajem gimnastyki. Chłopcy plotą nadto kapelusze słomiane, a dziewczynki uczą się szyć i robić pończochy. Przestrzegają w dzieciach ochędństwa, porządku, oraz zamiłowania pracy, dlatego codzien z kolei starsze dzieci zamiatają ochronę.*¹¹

¹¹ Historia Zgromadzenia SS. Felicjanek. Na podstawie rękopisów, dz. cyt, s.112.

Siostry nie poprzestawały na pracy pedagogicznej. Opiekowały się również sierotami, pielęgnowały chorych, prowadziły katechumenat i tercjarstwo franciszkańskie dla świeckich. Ponadto angażowały się w żywy różaniec oraz prowadziły rekolekcje przeznaczone dla pojedynczych osób.

Kolejny okres w historii Zgromadzenia, przypadający na lata 1865-1918, obok wcześniej wymienionych apostołów, przyniósł nowe rodzaje działalności: siostry zakładały szkoły podstawowe i zawodowe, internaty dla dziewcząt, a także angażowały się w prace na rzecz parafii. Prowadziły również stołówki dla ubogich.

W tym czasie posługa felicjanek rozszerzyła swój zasięg poza granice ziem polskich. Już w 1874 r. siostry przybyły na kontynent amerykański do Stanów Zjednoczonych, przyczyniając się szczególnie do rozwoju sieci szkół parafialnych. Z czasem zaczęły swoją działalność wychowawczą również w przedszkolach, w szkołach podstawowych, w kolegiach, w szkołach średnich, a nawet w szkołach wyższych. Troszczyły się nie tylko o przekazywanie wiedzy, ale i kształtowanie ducha młodego pokolenia. Siostry działają do dnia dzisiejszego nie tylko w Stanach Zjednoczonych, ale

również w Kanadzie, w Brazylii czy na Haiti, prowadząc żłobki, nauczanie w szkołach parafialnych, podejmując działalność charytatywną, i katechetyczną. Także na kontynencie afrykańskim (w Kenii) Zgromadzenie podjęło pracę misyjną, oddając się szkolnictwu oraz prowadzeniu przedszkoli. Na Wschodzie siostry podjęły służbę w Ukrainie, w Rosji i w Estonii, prowadząc tam również szeroko pojętą działalność wychowawczą¹².

W okresie międzywojennym siostry felicjanki w swej działalności zaczęły kłaść większy nacisk na szkoły średnie i uzyskanie wpływu na młodzież. Statystyki podają, że w 1930 r. Zgromadzenie prowadziło: 268 szkół powszechnych, 17 szkół średnich, 7 seminariów nauczycielskich, 42 ochrony, 24 sierocińce, 10 internatów dla dziewcząt, 12 szwalni, 2 domy dla pracujących dziewcząt¹³.

W okresie powojennym, bardzo trudnym dla zgromadzeń zakonnych, kiedy na siłę wprowadzano komunizm i ateizm, wszelka działalność wychowawcza

¹² Por. P. Lenart CSSF, *Prowincja Krakowska Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny Zgromadzenia Sióstr Felicjanek*, t. II, *Leksykon domów*, cz. 1. dz. cyt., s. 21-22.

¹³ Por. Ł. Hajduk, *Pedagogia felicjanek [Zgromadzenia Sióstr Świętego Feliksa z Kantalicjo]*, dz. cyt., s. 386.

środków kościelnych była stopniowo ograniczana i w końcu zabroniona. Zabierano siostrom przedszkola, zakazywano pracy w szkołach i w sierocińcach. Wobec tej sytuacji felicjanki kontynuowały misję wychowania poprzez katechizację dzieci i młodzieży czy duszpasterstwo oazowe. Zajęły się też tymi, którymi władze komunistyczne nie chciały się zająć, czyli dziećmi niepełnosprawnymi oraz osobami starszymi, nieuleczalnie chorymi. Dopiero po 1989 r. Zgromadzenie odzyskało większość zawłaszczonych i przez dziesiątki lat niszczonych budynków. Siostrom przywrócono możliwość nauczania i wychowania w przedszkolach i szkołach. Mimo trudnych doświadczeń minionych lat felicjanki – aż do dzisiejszego dnia – pozostają wierne dziełu zapoczątkowanemu przez wrażliwe serce Matki Założycielki, strzegąc jej ducha w codziennym życiu i w swojej posłudze.

3. Charakterystyka koncepcji pracy sióstr felicjanek

Rozpoczynając opis najważniejszych cech koncepcji pracy sióstr felicjanek należałoby najpierw przyjrzeć się duchowości Zgromadzenia, na której owa koncepcja została oparta. Matka Angela pozostawiła siostrom jasną

drogę postępowania, opartą na czterech filarach, zapisanych w konstytucjach Zgromadzenia: [...] żyjemy we wspólnocie ewangelicznym, eklezjalnym, eucharystycznym i maryjnym wymiarem jej [bł. Marii Angeli] franciszkańskiej duchowości¹⁴. Oznacza to, że siostry felicjanki, żyjąc ewangelią na co dzień, a także należąc do wspólnoty Kościoła katolickiego, wypełniają jego posłannictwo, którego jednym z elementów jest wychowanie. *Jeżeli chodzi o udział Kościoła w procesie wychowawczym, [...] nie chodzi tylko o to, ażeby wychowanie religijno-moralne powierzać Kościołowi, ale żeby wspólnie z nim wychowywać [...]*¹⁵, przypominał wiernym Jan Paweł II.

Kolejne dwa filary duchowości, czyli miłość do Eucharystii oraz do Maryi, wyraża hasło Zgromadzenia: *Wszystko przez Serce Maryi, na cześć Przenajświętszego Sakramentu*. Dzięki uczestnictwu w liturgii Eucharystycznej każda siostra felicjanka dojrzewa do wypełniania misji Zgromadzenia, a mając Niepokalane

¹⁴ *Odpowiedź na Miłość*, Konstytucje Zgromadzenia Sióstr św. Feliksa z Kantalicjo, cz. 1, Rzym 2009, s. 41.

¹⁵ Jan Paweł II (1994), *List do rodzin Gratissimam sane*, n. 16, 1994 r., http://bc.upjp2.edu.pl/Content/2730/kroczek_art_prawa_dziecka.pdf Dostęp: 20.03.2023 r.

Serce Maryi jako wzór, otwiera się na znaki czasu, odczytując wolę Boga. Założenia systemu wychowawczego siostr felicjanek zostały sformułowane w oparciu o przedstawiony zarys duchowości.

Miłość

Kluczem do odczytania koncepcji pracy siostr felicjanek, a zarazem jej fundamentem jest miłość. Pamiętając wołanie św. Franciszka: *Miłość nie jest kochana*, felicjanki troszczą się, aby Bóg, który jest Miłością był kochany przez wszystkich ludzi na ziemi. Bł. Maria Angela podkreślała to w słowach: *Cóż mię skłoniło do zebrania tych kilku kobiet i dzieci, jeżeli nie miłość bliźniego? Przecież nie wzgląd ludzki, bo może w żadnej mojej sprawie, w całym moim życiu nie było takiej czystej intencji, jak w tym uczynku.*¹⁶ Bóg zawsze był w jej życiu najważniejszy i wszelki czyn wypływał z miłości do Niego.

Duch miłości przenikał całe życie Matki Angeli i pierwszych wspólnot siostr św. Feliksa. Siostry z miłości

¹⁶ M. A. Truszkowska, *Wybór Pism*, t. III, wyd. Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Rzym 1977, s. 40.

do Chrystusa poświęcały się służbie dla innych, przygarniały sieroty, ubogich i chorych, dając im nadzieję na lepsze życie. Organizowały ich codzienność, wyposażały w wiedzę i umiejętności niezbędne do dorosłego, odpowiedzialnego życia. Miłość przekładała się na troskę o osobę wychowanków, o czym świadczą słowa: *Z dziećmi obchodzić się z wyrozumiałością. Czuwać nad nimi troskliwie, wpajając w nie zasady religii, zaprawiać do pracy, do porządku, starać się, aby były czysto umyte, uczesane, ubrane i o to upominać rodziców*¹⁷.

Także obecnie feliczjanki prowadzą przedszkola, szkoły, opiekują się grupami parafialnymi, posługując licznie również jako wychowawczynie młodzieży. W codziennej służbie siostrami kieruje przekonanie, że im więcej ich podopieczni doświadczą miłości, tym pewniej będą mogli ją odwzajemnić, a także dzielić się nią z innymi. A to najlepsza droga do wychowania wartościowego człowieka, pełnego szacunku, uczciwości, dobra.

¹⁷M. A. Truszkowska, *Wybór Pism*, t. III, dz. cyt., s. 181.

Równość

Koncepcja pracy siostr felicjanek obejmuje wszystkie dzieci i młodzież, także tych, którzy są na marginesie, ubogich zarówno w sensie materialnym, jak i duchowym. Już w początkach Zgromadzenia Matka Angela nie przekreślała żadnego dziecka, każdemu dawała szansę, o czym świadczą jej zapiski: *Zdaje mi się, że im gorsze dziecko, tym więcej trzeba nad nim pracować, aby wytepić złe skłonności, ale nie wydalać, aby zupełnie nie zginęło*¹⁸. Jest to w pełni ewangeliczne podejście, mające ogromne znaczenie dla wychowania, nawiązujące do przypowieści o zaginionej owcy¹⁹. W ten sposób Matka zachęcała i mobilizowała siostry, by nawet najtrudniejsze dzieci i młodzież otaczały miłością i pomagały w trudnościach, pomimo odrzucenia przez innych. Tak też i we współczesnych czasach siostry dokładają starań, aby przedszkola były dostępne dla wszystkich bez względu na status społeczny, wyznanie czy narodowość, szczególnie

¹⁸ M. A. Truszkowska, *Wybór Pism*, t. II, wyd. Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Rzym 1977, s. 20.

¹⁹ *Przypowieść o zaginionej owcy*, Łk 15, 3-7, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015, s. 1228.

zaś są otwarte dla tych najbardziej potrzebujących. Dzieci są też uczone wzajemnego szacunku i zasady: inny – nie znaczy gorszy.

Indywidualizm

Felicjańska koncepcja pracy opiera się również na indywidualnym podejściu do dziecka. Każdy człowiek jest inny, jedyny i niepowtarzalny, stworzony na obraz i podobieństwo Boga. Jego wartość jest niepodważalna. Należy mu się szacunek i troska. Wynika to z myśli chrześcijańsko-personalistycznej, na której zbudowany został ów system.

Każde dziecko wzrasta w swoim tempie, dlatego w felicjańskich przedszkolach proponuje się optymalną drogę rozwoju, dopasowaną do indywidualnych potrzeb, możliwości, zdolności i zainteresowań. Takie podejście wymaga wnikliwej obserwacji i wrażliwości na dziecięcą duszę. Sprzyja to stwarzaniu sytuacji wychowawczych wspierających rozwój indywidualności dziecka. Różnicowanie treści i dostosowywanie wymagań do możliwości dziecka, prowadzi do kształtowania u niego postawy twórczej. Na drodze indywidualnego podejścia

do człowieka siostry dostrzegają również wychowanków o specjalnych potrzebach edukacyjnych, ofiarując im odpowiednią pomoc.

Harmonia

Felicjanki uczyły i nadal uczą swoich wychowanków tego, co w życiu niezbędne, kształtując wszystkie sfery ich rozwoju. Matka Angela pisała w jednym z listów: *Nauka ich cała będzie się zasadzać na czytaniu, pisaniu, rachunkach, historii św. i katechizmie. Szczególniej te dwa ostatnie przedmioty chciałabym w nich wpoić gruntownie*²⁰. Zwrócenie uwagi na harmonijne wychowanie zaowocowało tym, że siostry już w pierwszych ochronach, obok zwyczajnego nauczania, kładły nacisk na kształtowanie osobowości i funkcjonowanie w społeczeństwie. Uczyły zasad moralnych i wartości opartych na wierze katolickiej. Bardzo ważne było wychowanie patriotyczne, które w czasach zaborów pomagało zachować polskość.

Współcześnie siostry kontynuują dzieło rozpoczęte

²⁰ M. A. Truszkowska, *Wybór Pism*, t. II, wyd. Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Rzym 1977, s. 1.

przez swoją założycielkę. Integralne nauczanie i wychowanie jest niezmiennie jedną z cech systemu felicjańskiego. Obok sfery fizycznej, psychicznej, emocjonalnej i społecznej kształtuje się również ducha. Harmonijny rozwój młodego człowieka nie koncentruje się tylko na zdobywaniu wiedzy i zdolności potrzebnych do przyszłej pracy zawodowej. To przede wszystkim wprowadzanie go w kulturę duchową i ukazywanie hierarchii wartości²¹. Tak realizowany proces wychowania prowadzi do doświadczania fundamentalnej prawdy bycia darem Boga. To zaś generuje uznanie swojej wartości i kształtowanie dojrzałej osobowości.

Aktywność

Felicjański system wychowawczy kładzie nacisk na aktywizowanie dziecka. Organizacja zajęć dydaktyczno-wychowawczych odbywa się w taki sposób, aby tę aktywność wyzwolić, pobudzić. Ważne jest to, czego dziecko doświadczy i dokona, bo wówczas najlepiej i najszybciej to zapamięta. Wychowawcy

²¹ Por. W. Jankowski, *Znaczenie wychowania integralnego dla odnowy rodziny*, [w:] *Studia nad Rodziną* 1/1 (1), 1997, s. 74-75.

w przedszkolach felicjańskich dokładają wszelkich starań, aby wykorzystywać aktywne metody pracy, tak aby dziecko pobudzić do rozwijającego go działania. Matka Angela, dająca początek felicjańskiemu systemowi wychowawczemu, zostawiła cenną radę: *Chciałabym jak najmniej uczyć z książki, ale więcej opowiadaniem i przykładami*²². Współcześnie cała felicjańska pedagogia opiera się z jednej strony na własnej aktywności dziecka, z drugiej zaś – na aktywności ukierunkowanej przez nauczyciela.

Spoglądając na historię działalności sióstr św. Feliksa można zauważyć, że zawsze dopasowywały oddziaływania pedagogiczne do czasów, w których żyły. W XIX w. na ziemiach polskich panował analfabetyzm więc siostry podejmowały się niesienia kaganka oświaty, mając pełną świadomość, jak ważna jest edukacja. Widząc z kolei potrzebę opanowania konkretnych umiejętności, np. szycia, prania czy gotowania, organizowały odpowiednie koła przyuczające do zawodu.

Także obecnie proponuje się różne formy działania, nie pomijając współczesnych zdobyczy nauki i techniki.

²² M. A. Truszkowska, *Wybór Pism*, t. II, dz. cyt., s. 2.

Takie nowatorskie podejście było praktykowane już w 1941 r., co potwierdza dokument opracowany podczas zjazdu pedagogicznego siostr felicjanek²³. Już wówczas w ich edukacji były wykorzystywane takie formy zajęć jak: wycieczki, oglądanie filmów czy sport. Siostry organizowały także przedstawienia i pokazy z udziałem dzieci. Zwracano uwagę, że celem siostr jest praca dla społeczeństwa, wyrażająca się szczególnie w wychowywaniu zmierzającym do harmonijnego kształtowania całej osoby ludzkiej, czyli sferę umysłową na równi z duchową i fizyczną. Ciągłe udoskonalając własny warsztat, we współczesnych czasach, siostry nadal wykorzystują w edukacji to wszystko, co przynosi najlepsze rezultaty w pracy z dziećmi.

Dobry wychowawca

Wychowawca w procesie wychowania odgrywa kluczową rolę. Od samego początku istnienia Zgromadzenia Matka Angela przywiązywała wagę do starannego przygotowania siostr do pracy z dziećmi.

²³ Por. *Referaty wygłoszone na Zjeździe Pedagogicznym Sióstr Felicjanek*, Plymouth, Michigan, 1941.

Wiedziała, że należy dzielić się z innymi tym, co się samemu posiada. Najpierw powinno się więc zadbać o własną edukację, by następnie edukować innych; zatroszczyć się o własną formację, aby formować podopiecznych. Matka założycielka pisała do swoich sióstr: *Wszystkie Siostry będą się starały przyuczać wszystkich robót wiejskich, aby w każdej chwili, w każdym zajęciu mogły być przykładem. To najwięcej pomoże do zbliżenia się, do zjednania sobie zaufania*²⁴. Osoby obserwujące pracę sióstr dostrzegały ich poświęcenie dla Boga i dla ludzi. Wiele sióstr posiadało wyższe wykształcenie i przygotowanie do pracy z dziećmi. Ponadto Matka nowo powstałego Zgromadzenia, kierując siostry do pracy w ochronkach, brała pod uwagę również ich indywidualne predyspozycje.

Do dnia dzisiejszego w dziele wychowania w felicjańskich placówkach są zaangażowane osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje. Kadra pedagogiczna posiada wysokie kwalifikacje zawodowe, wśród nich są różni specjaliści. Całe środowisko wychowawcze przedszkola jest zaproszone do

²⁴ M. A. Truszkowska, *Wybór Pism*, t. III, dz. cyt., s. 181.

nieustannego pogłębiania swojej wiedzy i umiejętności, na równi z formacją ducha. Kierownictwo przedszkola, rozpoznając potrzeby kadry pedagogicznej, organizuje profesjonalne warsztaty, konferencje czy dni skupienia.

Siostry nieprzerwanie kontynuują dzieło zapoczątkowane przez bł. Marię Angelę w wielu rejonach świata. Dokładają wszelkich starań, aby charyzmat pozostawiony przez Założycielkę był ciągle realizowany. Został on przedstawiony następująco: *Jej bezgraniczna miłość Boga objawiała się w całkowitym poddaniu Jego woli, czego wyrazem była współczująca miłość i miłosierdzie, ofiarna służba potrzebującym i troska o zbawienie wszystkich ludzi*²⁵. To wezwanie ma swoje odzwierciedlenie w codziennym życiu sióstr, stąd też w placówkach prowadzonych przez Zgromadzenie kładzie się nacisk na wychowanie w duchu miłości, zważając na harmonijny rozwój fizyczny, psychiczny i duchowy.

²⁵ *Odpowiedź na Miłość*, dz. cyt. Rzym 2009, s. 41.

CZĘŚĆ II

Serce i Perła - idea felicjańskiego wychowania

*System wychowania nie może być
skamieniały, ale żywotny.*

/s. Cyryla CSSF/

1. Charakterystyka felicjańskiego systemu wychowawczego

1.1. Podstawy opracowania felicjańskiej koncepcji pracy

Podstawę do opracowania felicjańskiej koncepcji pracy stanowiły dokumenty własne Zgromadzenia Sióstr Felicjanek, takie jak Pisma bł. Marii Angeli, Konstytucje Zgromadzenia, ujednoliczony Statut Przedszkoli Sióstr Felicjanek oraz inne opracowania dotyczące tematyki

felicjańskiego wychowania. Ponadto uwzględniono tu opinie, sugestie i wypowiedzi nauczycieli pracujących w felicjańskich przedszkolach prowincji krakowskiej. Felicjańska koncepcja pracy ma treści zgodne z obowiązującymi w Polsce aktami prawnymi, a przede wszystkim z Podstawą programową wychowania przedszkolnego.

1.2.Cel opracowania koncepcji pracy przedszkoli felicjańskich

Celem opracowania niniejszej koncepcji pracy jest powstanie dokumentu opisującego codzienną praktykę wychowawczą przedszkoli felicjańskich oraz jej teoretyczno-historyczne podstawy; dokumentu, który - jednym słowem - ujedynoliciłby działania wychowawcze i stałby się swoistą pomocą dla wszystkich uczestniczących w procesie wychowania w przedszkolach sióstr felicjanek.

Pierwsze opracowanie felicjańskiego systemu wychowywania, podejmowano już w 1941 r. podczas zjazdu pedagogicznego. Zdaniem uczestniczących w zjeździe sióstr ta idea powinna stanowić drogowskaz

w pracy oświatowej, religijnej i wychowawczej²⁶, kontynuować dzieło Matki Angeli na chwałę Stwórcy i pożytek społeczeństwa.

1.3. Założenia felicjańskiej koncepcji pracy

Felicjańska koncepcja pracy została opracowana na podstawie praktyki wychowawczej sióstr felicjanek, sięgającej drugiej połowy XIX w. Przyjmuje ona system wartości zgodny z katolicką nauką społeczną. Zawarte w niej cele, zadania i treści wpisują się w charyzmat Zgromadzenia Sióstr Felicjanek, a także są zgodne z obowiązującymi aktami prawnymi dotyczącymi oświaty i wychowania.

Oto najważniejsze założenia felicjańskiej idei. Zostały one wpisane w filozoficzny nurt personalistycznej koncepcji wychowania Jana Pawła II:

- Każda osoba jest jedyna i неповtarzalna, posiada swoją godność. Została ona bowiem stworzona na obraz i podobieństwo Boga. Felicjański model wychowania wykorzystuje

²⁶ Por. Referaty wygłoszone na Zjeździe Pedagogicznym Sióstr Felicjanek, dz. cyt., s. 43.

własny potencjał człowieka, jego osobiste bogactwo, do rozwoju i ukierunkowania na dobre wykorzystanie otrzymanych od Boga darów²⁷. Jest to bardzo ważne z racji przyszłości całej ludzkości, bowiem jakich obywateli wychowa sobie społeczeństwo, tacy będą budować dalsze jego dzieje.

- Z tej jedyności i niepowtarzalności człowieka wynika indywidualne podejście do każdego. Tak oto wychowawca ma nieustannie tworzyć proces wychowania, a nie tylko go powielać.
- Wychowanie to proces *uczłowieczenia człowieka*²⁸. Każda istota ludzka rodzi się człowiekiem, ale też idąc przez życie uczy się być człowiekiem. Nie może być traktowana przedmiotowo, a podmiotowo. Zarówno wychowawca, jak i cały system wychowawczy muszą uwzględniać takie podejście, traktując wychowanka jako osobę o swojej własnej, indywidualnej naturze i możliwościach

²⁷ Por., P. Kaźmierczak, *Personalistyczna koncepcja wychowania w nauczaniu Jana Pawła II*, wyd. WAM, Kraków 2003, s. 40.

²⁸ P. Kaźmierczak, *Personalistyczna koncepcja wychowania w nauczaniu Jana Pawła II*, wyd. WAM, Kraków 2003, s. 39.

rozwojowych, a nie tylko jako środek do osiągnięcia wyznaczonych celów.

- Praca wychowawcza musi przebiegać na równi z formacją sumienia. Integralne podejście do wychowania człowieka jest niezwykle istotne, gdyż najważniejsze, aby człowiek pracował na rzecz tego, kim ma się stać, a nie tylko czym może się wykazać.
- Wychowanie powinno prowadzić do postępowania według pewnego systemu norm. To odkrywanie świata podstawowych wartości, takich jak: miłość, wolność, odpowiedzialność. To życie w prawdzie, odkrywanie rzeczywistości nadprzyrodzonej, tego, co człowieka przewyższa, a co wpływa na sposób widzenia siebie.
- Człowiek jest z natury istotą społeczną. Ważną rolę w jego życiu zajmują relacje z innymi. Dla pełnego rozwoju konieczne stają się więc wychowanie do odpowiedzialnego i szczerego dialogu, a także milczenia. Wychowawca powinien nie tylko być z dzieckiem, ale przede wszystkim być dla dziecka. Taka postawa

prowadzi do wychowania osoby dojrzałej, zdolnej do brania odpowiedzialności za siebie i innych.

- Ważne jest nawiązanie osobistej relacji wychowawcy z wychowankiem oraz jego rodzicami. Skarbem jest nauczyciel dojrzały i odpowiedzialny, a zarazem wrażliwy na drugiego człowieka. Musi on wcielać w życie ideał wychowania, ale zarazem sam podlegać nieustannej formacji. Ponadto potrzebna mu jest umiejętność odczytywania znaków czasu²⁹.

1.4.Koncepcja pracy przedszkoli sióstr felicjanek

Misja:

Zgromadzenie Sióstr św. Feliksa z Kantalicjo prowadzi przedszkola publiczne i niepubliczne. Przedszkola realizując pedagogię felicjańską, opartą o wskazania pozostawione przez Matkę Angelę, działają

²⁹ Por. W. Drzeżdżon, Wokół personalistycznej koncepcji wychowania Jana Pawła II, w: Język-Szkoła-Religia 3, 2008, s. 99-112, https://www.bazhum.muzhp.pl/media/files/Jezyk_Szkola_Religia/Jezyk_Szkola_Religia-r2008-t3/Jezyk_Szkola_Religia-r2008-t3-s99-112/Jezyk_Szkola_Religia-r2008-t3-s99-112.pdf
Dostęp: 20.03.2023.

w tym celu, aby towarzyszyć młodemu człowiekowi i jego rodzicom w drodze ku odkrywaniu drogocennej perły ukrytej w nich samych - pełni człowieczeństwa. We współpracy z rodzicami, wykorzystują piękno okresu, jakim jest dzieciństwo, umożliwiając młodemu odkrywcy samodzielne działanie na różnych płaszczyznach. Dbają o harmonijny rozwój wszystkich sfer dziecka, kładąc szczególny nacisk na rozwój duchowy. Stawiają dziecku wyzwania dostosowane do jego wieku i możliwości, dając czas na twórcze ich rozwiązywanie w przyjaznej atmosferze.

Wizja:

Przedszkola felicyjańskie dążą do:

- zainteresowania dziecka całym dziełem stworzenia Boga,
- wychowania człowieka, kierującego się w życiu chrześcijańskimi wartościami,
- rozwijania naturalnej aktywności twórczej,
- stwarzania coraz to lepszych warunków, które wspierałyby rozwój dziecka, umożliwiałyby stawianie pierwszych kroków na drodze do życia pełnią człowieczeństwa.

Wartości:

Św. Jan apostoł napisał w liście, że Bóg jest Miłością. Z tego wypłynęło pragnienie stworzenia człowieka na swój obraz i podobieństwo. W felicjańskiej koncepcji pracy miłość jest wartością najwyższą. To ona ma być przede wszystkim kształtowana w sercach młodego pokolenia jako odpowiedź na ogromną miłość Stwórcy. Z miłości do Boga wypływają inne, istotne dla idei felicjańskiej wartości, będące drogowskazami na drodze życia młodego człowieka.

Trzy ważne wartości, określane jako triada platońska, to dobro, prawda i piękno. Dobro jest rozumiane jako troska o swego bliźniego, jak również o siebie samego, o rozwijanie w sobie obrazu Boga. Prawda przedstawia obiektywną rzeczywistość, stanowi o przejrzystości człowieka, zgodności tego, co mówi z tym, co czyni. Z kolei piękno to wartość wyrażająca nie tylko walory estetyczne, ale przede wszystkim czystość wnętrza i intencji.

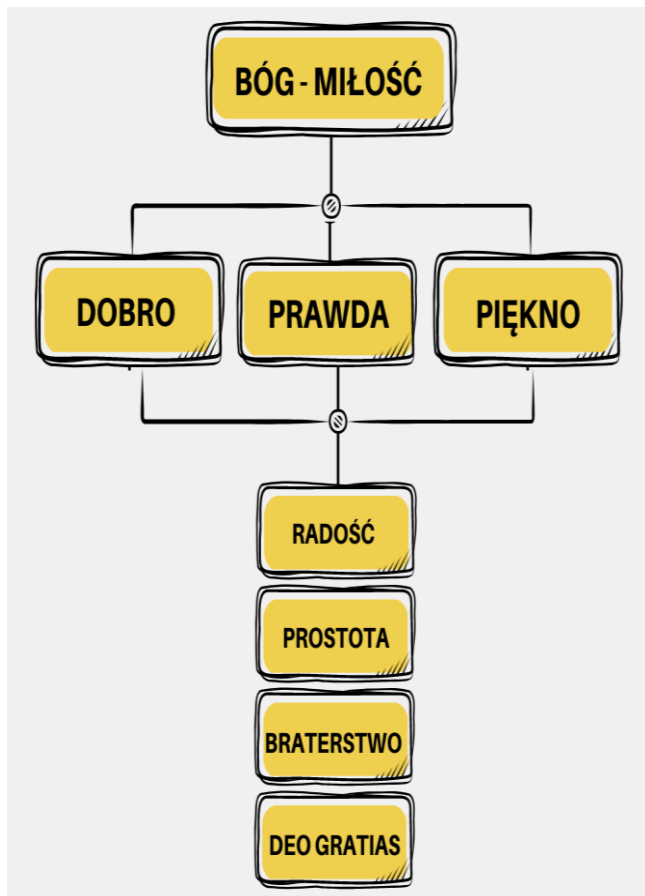
Triadę platońską dopełniają wartości franciszkańskie: radość, prostota, braterstwo i wdzięczność. Franciszkańska radość jest rozumiana jako pozytywne nastawienie do rzeczywistości. Broni współczesnego

człowieka przed falą depresji i niezadowolenia, jest narzędziem ułatwiającym dystans do trudów codzienności. Braterstwo opiera się na wartości wspólnoty, w której wszyscy potrzebują siebie nawzajem. Grupa daje wsparcie, poczucie bezpieczeństwa, stwarza warunki do harmonijnego rozwoju. Z kolei prostota, to zdolność zadowalania się tym co mamy, nieuleganie pogoni za błahymi sprawami. Może też być rozumiana jako pokora i skromność, niewywyższanie się nad innych.

Natomiast znaczenie wartości, jaką jest wdzięczność, wyjaśnia jej określenie w języku włoskim – „Deo gratias”, co oznacza „Bogu niech będą dzięki”. Wdzięczność to umiejętność dostrzegania i radosnego przyjmowania tego, czym obdarza nas Pan Bóg. Przykładem życia duchem dziękczynienia jest postać św. Feliksa, który nieustannie dziękował zarówno za dobro, jak i za zło, które go spotykało. Jako proszący o jałmużnę kwestarz, zawsze wypowiadał słynne Deo gratias, nawet wtedy, gdy przepędzano go i rzucano obraźliwe słowa. Ten skromny kapucyn uczy nas do dziś pokory, ufności oraz nieustannego dziękczynienia Bogu oraz drugiemu człowiekowi.

Rysunek 1.

Schemat hierarchii wartości według felicjańskiej koncepcji pracy.

Źródło: Opracowanie własne.

2. Wychowanie w przedszkolu według felicyjańskiej koncepcji pracy

2.1.Sylwetka absolwenta

Dziecko kończące felicyjańskie przedszkole:

- zauważa Stwórcę w pięknie otaczającego go świata, potrafi dziękować za dzieło stworzenia modlitwą;
- jest ciekawe świata, wrażliwe na piękno przyrody, rozumie że również od jego troski zależy przyszłość naszej planety;
- wie, że jest kochane przez Boga, a także przez najbliższych;
- dostrzega wartość rodziny, wyraża swoją miłość drobnymi gestami życzliwości;
- ceni takie wartości, jak dobro, prawda i piękno;
- rozumie, że żyje w społeczności innych ludzi, posiadających takie same prawa jak on i stara się je respektować;

- jest wrażliwe na krzywdę i potrzeby innych, spieszy im z pomocą w miarę swoich możliwości;
- współdziała z innymi w wypełnianiu powierzonego mu zadania;
- jest osobowością twórczą, zdaje sobie sprawę, że istnieje wiele dróg do rozwiązania jednego problemu i stara się wybierać najlepszą;
- jest radosne, rozpoznaje własne uczucia, stara się je nazywać i kontrolować;
- nie boi się przedstawiać swojego zdania, i wie, że ma prawo się mylić;
- cechuje się kulturą osobistą, używa słów grzecznościowych stosownie do sytuacji, ma ukształtowane nawyki higieniczno-zdrowotne, jest samodzielne na miarę swoich możliwości, dba o porządek wokół siebie.

2.2. Strategia wychowawcza przedszkola - priorytetowe zadania:

- Zainteresowanie dziecka światem stworzonym przez Boga.

- Kształtowanie postaw religijnych, moralnych, szczególnie poczucia radości i wartości życia, tożsamości narodowej.
- Pobudzanie ciekawości poznawczej dziecka, wspomaganie jego rozwoju zgodnie z możliwościami i zdolnościami.
- Oddziaływanie na dziecko poprzez osobiste świadectwo, wykorzystywanie codziennych sytuacji do osiągnięcia zamierzonych celów, stwarzanie nowych sytuacji wychowawczych adekwatnych do potrzeb grupy.
- Troska o formację wewnętrzną nauczycieli i rodziców.
- Podejmowanie współpracy z rodziną w celu ujednolicenia oddziaływań wychowawczych.
- Przygotowanie dzieci do nauki w szkole. Profilaktyka zachowań i postaw niepożądanych.

2.3.Cele i podejmowane działania

Nadrzędnym celem wychowania w przedszkolach felicyjańskich jest troska o harmonijny i integralny rozwój

dziecka w jego wszystkich sferach aktywności, tak aby, wkraczając w następny etap rozwojowy, było wyposażone w wartości i umiejętności, które pozwolą mu żyć pełnią człowieczeństwa i doprowadzą do świętości.

Cel ogólny: Wychowanie w duchu katolickiej wiary

L.P.	CELE OPERACYJNE Dziecko:	DZIAŁANIA
1.	Wyraża swoją wiarę poprzez różnorodne formy modlitwy.	<ul style="list-style-type: none"> • Wspólne uczestnictwo w Liturgii Eucharystycznej. • Organizowanie nabożeństw okolicznościowych dla dzieci (np. droga krzyżowa, różaniec, nabożeństwo majowe) na terenie przedszkola. • Modlitwa w różnych porach dnia. • Nauka i śpiewanie piosenek religijnych, towarzyszących im gestów i prostych tańców. • Promowanie chrześcijańskich wartości poprzez katechizację, wychowanie w duchu prawdy

		<p>i miłości, przykład własnego życia, przykład życia świętych patronów.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie uroczystości i imprez o charakterze religijnym.
2.	<p>Aktywnie uczestniczy w przeżywaniu roku liturgicznego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzanie elementów związanych z przeżywaniem roku liturgicznego do planu pracy przedszkola. • Organizowanie uroczystości dla uczczenia najważniejszych świąt kościelnych np. jasełka, spotkanie wielkanocne, bal Wszystkich Świętych. • Nauka śpiewu pieśni dostosowanych do okresu liturgicznego (np. maryjnych, wielkopostnych, kolęd); • Organizowanie wyjść do miejsc kultu religijnego, oglądanie ich wystroju w zależności od okresu liturgicznego (np. szopki, grobu Pańskiego).

<p>3.</p>	<p>Wymienia najważniejsze wydarzenia z życia Pana Jezusa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z życiem Pana Jezusa podczas cotygodniowej katechezy, opartej na metodach aktywizujących. • Czytanie Pisma Świętego dla dzieci oraz opowiadań z książek i czasopism o treściach religijnych (w miarę możliwości włączanie do tego zadania rodziców).
<p>4.</p>	<p>Ocenia codzienne sytuacje w kategoriach dobra i zła.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmacnianie pozytywnych zachowań poprzez pochwałę. • Omawianie z dziećmi ich niewłaściwego zachowania i jego konsekwencji. • Zachęcanie do refleksji nad dobrym i złym postępowaniem bohaterów czytanych bajek, opowiadań, oglądanych filmów, przedstawień. Inscenizowanie scenek rodzajowych uwrażliwiających na pozytywne wartości.

<p>5.</p>	<p>Świętuje uroczystości o charakterze felicyjańskim.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie konkursów, quizów umożliwiających pogłębianie wiedzy religijnej. • Namaszczenie olejami św. Feliksa w dniu jego święta. • Wystawianie przedstawień przed publicznością o tematyce nawiązującej do duchowości Zgromadzenia. • Pielgrzymka śladami Matki Angeli – odwiedziny miejsc związanych z jej życiem. • Nadawanie grupom przedszkolnym nazw nawiązujących do świętych bliskich duchowości felicyjańskiej (np. Owieczki Dobrego Pasterza, Świetliki Maryi, Skowronki św. Franciszka, Dzwoneczki św. Feliksa, Kwiatki bł. Marii Angeli, Promyczki św. Klary, Perełki św. Kazimierza).
-----------	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie obchodów święta poszczególnych patro-nów grup. Stwarzanie okazji do wzbogacania wiedzy na temat życia świętych. • Obchody Felicjańskiego Dnia Dziecka w święto św. Feliksa.
--	--	--

Cel ogólny: Rozwijanie odpowiedzialności za siebie i innych

l.p.	CELE OPERACYJNE Dziecko:	DZIAŁANIA
1.	<p>Postrzega drugiego człowieka jako swojego bliźniego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uwrażliwianie na potrzeby innych, zwłaszcza słabszych. Zachęcanie dzieci do wzajemnej pomocy w różnych, codziennych sytuacjach. • Rozwijanie kultury osobistej. • Wspólne poszukiwanie sposobów zapobiegania konfliktom. • Uczenie tolerancji wobec innych.

<p>2.</p>	<p>Wdraża w swoje życie przykazanie miłości Boga i bliźniego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Modlitwa za ludzi w potrzebie, za siebie nawzajem. • Wskazywanie na wartość bezinteresownej pomocy innym. • Zachęcanie do czynienia dobra względem siebie nawzajem np. poprzez „zbieranie” dobrych uczynków, szczególnie w Adwencie i w Wielkim Poście. • Angażowanie dzieci w zbiórki na cele charytatywne. • Kształtowanie empatii w stosunku do innych ludzi, a zwłaszcza kolegów i koleżanek z grupy poprzez rozmowy o przeżywanych stanach emocjonalnych, naukę nazywania i wyrażania swoich uczuć.
-----------	---	--

3.	Nazywa swoje zainteresowania i je rozwija.	<ul style="list-style-type: none"> • Zachęcanie dzieci do podejmowania różnorodnych aktywności, sprawdzania siebie. Rozpoznawanie indywidualnych uzdolnień i ukierunkowywanie ich. • Przedstawianie ciekawych osób i ich zawodów, zainteresowań, pasji. • Organizowanie w miarę potrzeb zajęć według propozycji i inwencji twórczej dzieci.
----	--	--

Cel ogólny: Kształtowanie twórczej osobowości

L.P.	CELE OPERACYJNE Dziecko:	DZIAŁANIA
1.	Wychodzi w myśleniu poza schematy, odważnie przedstawia swoje pomysły przed grupą.	<ul style="list-style-type: none"> • Zachęcanie dziecka do swobodnych wypowiedzi w kontakcie indywidualnym i na forum grupy. • Umożliwianie dziecku wyrażania własnego zdania.

		<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja zadań z zakresu pedagogiki twórczości (twórczość plastyczna, muzyczna, językowa, ruchowa); • Zaopatrzenie dzieci w materiały niezbędne do twórczego działania. • Tworzenie dzieciom miejsc i okazji, do samodzielnego działania, eksplorowania otoczenia (kreatywne kącki).
2.	Samodzielnie podejmuje decyzje	<ul style="list-style-type: none"> • Umożliwianie dziecku podejmowania własnych decyzji zawsze, ilekroć to możliwe. • Stawianie zadań, które uczą samodzielności i odpowiedzialności (np. obowiązek dyżurnego). • Zapewnienie dziecku odpowiedniego czasu na zastano-

		wienie, rozwiązanie problemu czy też wykonanie powierzonych mu zadań.
3.	Prezentuje przed innymi efekty swojej pracy twórczej.	<ul style="list-style-type: none"> • Stwarzanie dzieciom możliwości do zaprezentowania uzdolnień, pasji, umiejętności (np. zorganizowanie przedszkolnego festiwalu twórczości). • Przedstawianie twórczości dzieci na wystawach przedszkolnych. • Wydawanie okazjonalnej gazetki przedszkolnej przygotowanej przez dzieci przy pomocy nauczycieli.

Cel ogólny: Kształtowanie postawy umiłowania Ojczyzny

L.P.	CELE OPERACYJNE Dziecko:	DZIAŁANIA
1.	Wyraża się z szacunkiem o swojej Ojczyźnie, szanuje symbole	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie przedstawień, montażu słowno-muzycznych o tematyce patriotycznej.

	państwowe.	<ul style="list-style-type: none"> • Umożliwienie uczestnictwa w zewnętrznych imprezach plenerowych organizowanych z okazji ważnych świąt państwowych. • Zapraszanie na uroczystości o charakterze patriotycznym przedstawicieli Wojska Polskiego. • Ukazywanie piękna polskiej kultury w sztuce, literaturze, języku.
2.	Wyraża swoją miłość do Ojczyzny	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie konkursów recytatorskich, plastycznych, muzycznych; zachęcanie do udziału w tego typu konkursach o zasięgu lokalnym i ogólnopolskim. • Włączanie dzieci w przygotowywanie dekoracji okolicznościowych. • Zapraszanie ludzi zasłużonych.

		<ul style="list-style-type: none"> • Nauka i śpiewanie prostych pieśni patriotycznych.
3.	<p>Utożsamia się ze swoją „małą ojczyzną”, docenia jej piękno i wartość.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie wycieczek plenerowych, spacerów w ciekawe zakątki regionu. • Uwrażliwianie na piękno przyrody, zachęcanie do obserwacji roślin, zwierząt, krajobrazu najbliższej okolicy. • Umożliwienie uczestnictwa w lekcjach muzealnych dostosowanych do wieku dzieci. • Odwiedzanie lokalnych zabytków, historycznych miejsc w regionie. • Wdrażanie do kultywowania pamięci o ludziach zasłużonych dla lokalnej społeczności (zapalanie zniczy, dbanie o groby).

Cel ogólny: Rozwijanie postaw prozdrowotnych i proekologicznych

L.P.	CELE OPERACYJNE Dziecko:	DZIAŁANIA
1.	Ma świadomość czym jest zdrowe odżywianie.	<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie zdrowych nawyków żywieniowych podczas codziennych zajęć. Zachęcanie do jedzenia warzyw i owoców, poznawania nowych smaków. • Realizowanie programów edukacyjnych z zakresu promocji zdrowia. • Organizowanie warsztatów kulinarnych, zachęcających do zdrowego odżywiania.
2.	Wykorzystuje wiedzę na temat aktywności ruchowej dla kształtowania własnych nawyków prozdrowotnych.	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie codziennej aktywności ruchowej na świeżym powietrzu. • Stwarzanie jak najczęstszych okazji do prowadzenia ćwiczeń gimnastycznych, zabaw ruchowych, tanecznych.

		<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie zawodów sportowych w przedszkolu (np. olimpiada letnia, zimowa); włączanie się w imprezy sportowe o szerszym zasięgu. • Zapoznavanie z różnorodnymi sportami; stwarzanie możliwości do ich uprawiania. • Promowanie zdrowego stylu życia (np. przyznawanie „Odznaki zdrowego przedszkolaka”).
3.	Szanuje środowisko naturalne.	<ul style="list-style-type: none"> • Uwrażliwianie na piękno flory i fauny. • Poznawanie sposobów dbania o środowisko (wdrażanie do oszczędzania wody i energii segregacji śmieci, wykorzystywania do prac plastyczno-technicznych resztek różnych materiałów).

		<ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie wiedzy na temat ekologii. Zapoznanie z biografią św. Franciszka - patrona ekologów. • Realizowanie proekologicznych programów edukacyjnych. • Organizowanie konkursów o tematyce ekologicznej; uczestniczenie w konkursach organizowanych przez inne instytucje.
--	--	---

Cel ogólny: Współpraca z rodzicami w wychowaniu dzieci

L.P.	CELE OPERACYJNE	DZIAŁANIA
1.	Tworzenie modelu współpracy rodziców i nauczycieli w wychowywaniu dzieci, opartego na zaufaniu	<ul style="list-style-type: none"> • Partnerski i otwarty kontakt nauczycieli z rodzicami podczas indywidualnych rozmów, zebrań. • Wybór tzw. „trójek grupowych”, czyli rodziców

	i przyjaznej atmosferze.	<p>szczególnie odpowiedzialnych w danej grupie za organizację różnych wydarzeń.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Włączanie rodziców w jednolity system oddziaływań wychowawczo-dydaktycznych i opiekuńczych na płaszczyźnie dom-przedszkole. • Zapoznavanie rodziców z osiągnięciami dziecka na poszczególnych etapach rozwoju. Systematyczna wymiana obserwacji dotyczących potrzeb i możliwości psychofizycznych dziecka pomiędzy nauczycielem a rodzicami.
2.	Włączanie rodziców do czynnego udziału w życiu przedszkola.	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie wydarzeń i imprez przedszkolnych, w których mogą uczestniczyć rodzice.

		<ul style="list-style-type: none"> • Zachęcanie rodziców do pomocy przy organizacji różnych wydarzeń. • Zapraszanie rodziców do przedszkola w roli ekspertów (np. przedstawienie zawodu, włączanie w różne akcje, np. „Cała Polska czyta dzieciom”). • Wychodzenie dzieci do miejsc pracy rodziców w celu pokazania różnych zawodów.
3.	Edukacja rodziców.	<ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnianie wśród rodziców wiedzy psychologiczno-pedagogicznej szczególnie podczas zebrań i rozmów indywidualnych. • Udostępnianie rodzicom informacji na tematy wychowawcze (artykuły, fachowa literatura).

		<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie dni skupienia, warsztatów dla rodziców o tematyce zgodnej z ich potrzebami.
--	--	---

2.4. Metody i formy pracy z dzieckiem

W przedszkolach felicyjańskich wykorzystywane są zwłaszcza metody aktywizujące oparte na zabawie, ekspresji ruchowej i muzycznej (metody Orffa, W. Sherborne, B. Strauss), rozwijające kompetencje matematyczne (metoda E. Gruszczyk-Kolczyńskiej). Ponadto prowadzone są zajęcia z wykorzystaniem metod problemowych (takich jak burza mózgów czy metoda projektów), metod praktycznego działania (doświadczenia, obserwacje, gry dydaktyczne) oraz zajęcia oparte na kulturze żywego słowa. Aktywności organizowane są w najróżnorodniejszych formach, począwszy od pracy indywidualnej, poprzez pracę zespołową, aż po zajęcia w grupie – zarówno rówieśniczej, jak i większej (np. podczas spacerów, wycieczek, uroczystości przedszkolnych, konkursów).

3. Normy obowiązujące społeczność przedszkolną:

3.1.Dzieci:

Pragnę wypowiedzieć tę radość, jaką dla każdego z nas stanowią dzieci, wiosna życia, zadatek przyszłości każdej dzisiejszej ojczyzny³⁰.

/Jan Paweł II/

- Rozwijają w sobie ducha wiary katolickiej, szacunek dla sacrum.
- Pogłębiają swoją wiedzę, nabywają nowe umiejętności .
- Odnoszą się z szacunkiem do nauczycieli, rówieśników, innych pracowników przedszkola.
- Potrafią zachowywać się kulturalnie.
- Przestrzegają kontraktu grupowego.
- Sumiennie wykonują powierzone im obowiązki.

³⁰ Jan Paweł II, Przemówienie na Zgromadzeniu Ogólnym ONZ 02.10.1979 (za:) Adhortacja Apostolska Familiaris consortio, n. 26.

3.2. Nauczyciele:

Zwracam się również do was, drodzy nauczyciele i wychowawcy. (...) Młodzi was potrzebują. Oni poszukują wzorców, które byłyby dla nich punktem odniesienia. Oczekują też odpowiedzi na wiele zasadniczych pytań, jakie nurtują ich umysły i serca, a nade wszystko domagają się od was przykładu życia. Trzeba, abyście byli dla nich przyjaciółmi, wiernymi towarzyszami i sprzymierzeńcami w młodszej walce. Pomagajcie im budować fundamenty pod ich przyszłe życie. ..³¹

/Jan Paweł II/

- Posiadają odpowiednie kwalifikacje zawodowe, regulowane stosownymi przepisami oświatowymi.
- Kierują się zawsze autentycznym dobrem dziecka.

³¹Jan Paweł II, Fragment homilii wygłoszonej podczas Mszy św. w Łowiczu dnia 14.06.1999 r., n 3, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/lowicz_14061999.html Dostęp 20.03.2023.

- Posiadają świadomość koncepcji przedszkola.
- Posiadają pasję w poszukiwaniu wciąż nowych form pracy z dzieckiem.
- Dbają o bezpieczeństwo, przestrzegają regulaminów i procedur, biorą pełną odpowiedzialność za powierzoną im grupę.
- Żyją w prawdzie - ich słowa są zgodne z czynami i zachowaniami.
- Troszczą się o własną formację duchową i postępują zgodnie z katolicką nauką społeczną.
- Są wrażliwi, empatyczni, radośni, uczą dzieci przezwycięzać smutek.
- Przygotowują się rzetelnie do zajęć, dbają o zaplecze dydaktyczne, wykorzystują najnowsze zdobyte techniki w celu urozmaicenia zajęć.
- Stosują aktywne metody dostosowane do wieku dzieci, stwarzają sytuacje zadaniowe sprzyjające rozwijaniu wiedzy i umiejętności, towarzyszą dzieciom w poznawaniu świata, w zdobywaniu nowych doświadczeń.

- Indywidualizują działania odpowiednio do potrzeb i możliwości każdego dziecka.
- Angażują się we wszystkie działania przedszkola.
- Uczestniczą w warsztatach, dniach skupienia lub konferencjach zaproponowanych przez Zgromadzenie w celu formacji swojego ducha, podnoszenia kompetencji, wzbogacania wiedzy religijnej i pedagogicznej.
- Pomagają w miarę możliwości w wewnątrzprzedszkolnym doskonaleniu nauczycieli, dzieląc się darami i swoimi talentami z innymi nauczycielami.
- Wspierają rodzinę w wychowaniu dziecka.
- Kształtują postawy poszanowania wartości chrześcijańskich, patriotycznych, tradycji rodzinnych i regionalnych.
- Współdziałają z dyrektorem, gronem pedagogicznym, rodzicami i innymi instytucjami w zakresie organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

3.3. Rodzice:

Miłość rodzicielska od początku staje się duszą, a przez to i normą, która inspiruje i nadaje kierunek całej konkretnej działalności wychowawczej, ubogacając ją tak cennymi owocami, jak czułość, stałość, dobroć, usłużność, bezinteresowność i duch ofiary.³²

/Jan Paweł II/

- Są głównymi wychowawcami swojego dziecka.
- Mają prawo wyboru przedszkola - decydując się na Przedszkole Sióstr Felicjanek zgadzają się na katolickie wychowanie swoich dzieci.
- Przestrzegają statutu przedszkola, regulaminów oraz procedur obowiązujących w przedszkolu.
- Aktywnie uczestniczą w życiu przedszkola (zebrania, spotkania formacyjne imprezy

³² Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym, n 36, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/familaris.html Dostęp 20.03.2023.

przedszkolne, dni otwarte i inne proponowane inicjatywy).

- Poprzez szczerą i życzliwą rozmowę poszukują wraz z nauczycielem jak najlepszych rozwiązań w pokonywaniu trudności.
- Uczestniczą w warsztatach i dniach skupienia organizowanych przez przedszkole, formując swojego ducha, pogłębiając wiedzę i umiejętności wychowawcze.

3.4. Pozostali pracownicy przedszkola:

- Uśmiechem i życzliwością świadczą o dobroci Pana Boga.
- Przestrzegają regulaminów i procedur.
- Wypełniają sumiennie zlecone mu przez dyrektora zadania.
- Dbają o bezpieczeństwo i porządek na terenie przedszkola.

4. Organizacja pracy przedszkola

4.1. Kalendarz wydarzeń przedszkola sióstr felicianek

MIESIĄC	WYDARZENIE
Wrzesień	<ul style="list-style-type: none">• Msza św. na rozpoczęcie roku szkolnego
Październik	<ul style="list-style-type: none">• 2 X – Święto Anioła Stróża - przyjaciela dzieci i nie tylko• 4 X - Święto św. Franciszka• 10 X - Święto bł. Marii Angeli, założycielki zgromadzenia• 14 X - Dzień Edukacji Narodowej• Nabożeństwo różańcowe z dziećmi• Dzień misyjny (w miarę możliwości zaproszenie misjonarza, zorganizowanie różnorodnych form pomocy misjom)
Listopad	<ul style="list-style-type: none">• 2 XI - Wyjście na cmentarz w grupach lub modlitwa za zmarłych w przedszkolu• Bal Wszystkich Świętych• 11 XI - Akademia Patriotyczna;

<p style="text-align: center;">Grudzień</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Adwent – zbieranie dobrych uczynków, przygotowanie pustego żłóbka, lampionów, kalendarzy adwentowych • Adwentowa zbiórka dla potrzebujących • 6 XII - Spotkanie ze św. Mikołajem, Dzień Dobroci • 8 XII - Uroczystość Niepokalanej • Kiermasz świąteczny • Przedszkolna wigilia • „Droga Betlejemka” - przeżywanie dwunastu tajemnic z życia Dzieciątka Jezus i Świętej Rodziny
<p style="text-align: center;">Styczeń</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Święto Objawienia Pańskiego – wizyta kapłana, poświęcenie przedszkola; • Adoracja żłóbka • Jasełka • Wspólne kolędowanie, oglądanie świątecznych dekoracji w pobliskich kościołach • 21, 22 I - Dzień Babci i Dziadka - wspólne świętowanie

<p style="text-align: center;">Luty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ferie zimowe - Zimowa olimpiada • Bal karnawałowy • Wielki Post – zbieranie dobrych uczynków • Środa Popielcowa – nabożeństwo z posypaniem głów popiołem
<p style="text-align: center;">Marzec</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Droga krzyżowa w kaplicy przedszkolnej • Wykonywanie palm na Niedzielę Palmową
<p style="text-align: center;">Kwiecień</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przedstawienie z okazji Świąt Wielkanocnych • Śniadanie wielkanocne • Konkurs recytatorski
<p style="text-align: center;">Maj</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nabożeństwo majowe przed figurą Maryi • 3 V –Święto Maryi Królowej Polski, przedstawienie historii obrazu Jasnogórskiego w różnych formach • 18 V - Błogosławieństwo dzieci i namaszczenie olejami św. Feliksa, Felicjański Dzień Dziecka

	<ul style="list-style-type: none"> • 26 V - Dzień Mamy i Taty – wspólne świętowanie
Czerwiec	<ul style="list-style-type: none"> • 1 VI - Dzień Dziecka • Boże Ciało i Oktawa – zachęcanie dzieci i rodziców do czynnego udziału w procesjach, sypanie kwiatów, dzwonienie dzwoneczkami • Festyn Rodzinny • Pożegnanie starszaków • Msza św. na zakończenie roku szkolnego

4.2. Dodatkowe wydarzenia (realizowane w dowolnym czasie roku szkolnego):

- Poznawanie historii świętych - zapraszanie rodziców do ich czytania żywotów świętych.
- Przedstawienia o charakterze religijnym.
- Wycieczki dostosowane do bieżących tematów.
- Impreza rodzinna „Sportowa sobota” – zachęcanie rodzin do wspólnego, aktywnego spędzania czasu.

- „Kulturalny Przedszkolak” – Przedszkolny Festiwal Twórczości Chrześcijańskiej.
- Tworzenie kącików religijnych dostosowanych do tematyki do okresu liturgicznego.
- Msze św. z udziałem rodziców, dzieci, personelu z okazji święta patrona przedszkola.
- Świątowanie dni patronów grup przedszkolnych.

4.3. Ramowy plan dnia w felicjańskich przedszkolach

GODZINA	RODZAJ ZAJĘĆ
6 ³⁰ – 8 ⁰⁰	<p>Dyżur poranny</p> <ul style="list-style-type: none"> • zabawy dowolne według inwencji dzieci, gry planszowe, zabawy dydaktyczne, konstrukcyjne, tematyczne w kącicach zainteresowań – kształtowanie umiejętności społecznych, zgodne funkcjonowanie w zabawie i sytuacjach zadaniowych • praca indywidualna • czynności porządkowe po zakończonej zabawie

<p>8⁰⁰ – 8²⁰</p>	<p>Zajęcia poranne</p> <ul style="list-style-type: none"> • zabawy poranne w grupie • zajęcia dydaktyczne wprowadzające • poranne ćwiczenia ruchowe
<p>8²⁰ - 9⁰⁰</p>	<p>Śniadanie</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie do śniadania - kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych; wdrażanie dzieci do utrzymania ładu i porządku • modlitwa poranna • śniadanie • czynności porządkowe po śniadaniu
<p>9⁰⁰ – 9³⁰</p>	<p>Zabawy dowolne</p> <ul style="list-style-type: none"> • swobodne zabawy w kąciakach zainteresowań • przygotowanie sali do zajęć właściwych
<p>9³⁰ – 10⁰⁰</p>	<p>Główna część zajęć</p> <ul style="list-style-type: none"> • zabawy dydaktyczne realizowanych według założeń podstawy programowej w grupie lub mniejszych zespołach – rozwijanie funkcji poznawczych, kształtowanie kompetencji kluczowych • zajęcia umuzykalniające – kształtowanie wrażliwości słuchowej, wyobraźni muzycznej, rozwijanie poczucia rytmu

	<ul style="list-style-type: none"> • gimnastyka – usprawnianie dużej motoryki • zajęcia plastyczno-techniczne – rozwijanie sprawności manualnej, pobudzanie aktywności twórczej
10 ⁰⁰ – 11 ³⁰	<p>Zajęcia na świeżym powietrzu</p> <ul style="list-style-type: none"> • zabawy zorganizowane w ogrodzie, na boisku • swobodne zabawy dzieci na świeżym powietrzu - uczenie zasad bezpieczeństwa, tworzenie warunków do spontanicznej aktywności ruchowej • spacer, wycieczki • organizowanie pobytu dzieci w ogrodzie przedszkola, na boisku, gry i zabawy ruchowe, zajęcia sportowe, obserwacje przyrodnicze, prace gospodarcze - uczenie zasad bezpieczeństwa <p>Tworzenie warunków do spontanicznej i zorganizowanej aktywności ruchowej.</p> <p>Dodatkowe zajęcia ruchowe, plastyczne, muzyczne, językowe, katecheza (zgodnie z planem pracy)</p>
11 ³⁰ – 12 ⁴⁵	<p>Obiad</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie do obiadu, czynności samoobsługowe, zabiegi higieniczne. - wspieranie samodzielnych działań dziecka, kształtowanie nawyków higienicznych oraz zachowań prozdrowotnych

	<ul style="list-style-type: none"> • modlitwa przed posiłkiem, Anioł Pański – starsze grupy • obiad - samodzielne spożywanie posiłku, prawidłowe postępowanie się sztućcami, wdrażanie dzieci do pełnienia dyżurów
<p style="text-align: center;">12⁴⁵ – 14⁰⁰</p>	<p>Zajęcia poobiednie</p> <ul style="list-style-type: none"> • kształtowanie zachowań prozdrowotnych – zapewnienie dzieciom różnych form relaksu w sali i w ogrodzie. • tworzenie warunków do zorganizowanej aktywności ruchowej - gry i zabawy dydaktyczne, zabawy konstrukcyjne, tematyczne, zabawy ze śpiewem, działalność plastyczna, zabawy ruchowe. • Swobodne zabawy i gry zgodne z zainteresowaniami dzieci, zabawy w ogrodzie, obserwacje przyrodnicze, spacer.
<p style="text-align: center;">14⁰⁰ – 14³⁰</p>	<p>Podwieczorek</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie do podwieczorku - wdrażanie nawyków higienicznych, usprawnianie czynności samoobsługowych • modlitwa • podwieczorek – wdrażanie nawyków kulturalnych związanych ze spożywaniem posiłku • czynności porządkowe po posiłku

<p>14³⁰ - 17⁰⁰</p>	<p>Zajęcia popołudniowe</p> <ul style="list-style-type: none">• zabawy dowolne - tworzenie warunków sprzyjających spontanicznej aktywności dzieci• praca wyrównawcza prowadzona indywidualnie i w małych grupach - tworzenie sytuacji edukacyjnych rozwijających indywidualne cechy, zdolności i zainteresowania• rozmowy indywidualne - kształtowanie postaw prospołecznych, wdrażanie do rozwiązywania sytuacji konfliktowych na zasadzie kompromisu i akceptacji potrzeb innych osób
---	--

Podsumowanie

Wychowanie do życia wartościami leżało głęboko na sercu założycielce sióstr felicjanek bł. Marii Angeli, wzywał do niego nieustannie również św. Jan Paweł II. Przedstawiona powyżej felicjańskiego koncepcja pracy wpisuje się w duchowość tych dwojga świętych, którzy stali się wychowawcami młodych pokoleń swojej epoki, jak również i dzisiejszych czasów. Siostry felicjanki kontynuują wielkie zadanie zapoczątkowane przez założycielkę, wychowując dzieci i młodzież, aby wyrosły na ludzi pięknego serca, prawego słowa i dobrego gestu. Felicjańska koncepcja pracy *Serce i perła* ma za zadanie pomóc na tej drodze pobudzając świadomość wychowawców z felicjańskich przedszkoli, jakiego zadania się podjęli oraz zachęcić do twórczych działań w swojej przedszkolnej codzienności.

Przedstawiona koncepcja ma charakter otwarty i stanowi pewien fundament, na którym każde zainteresowane jego realizacją przedszkole może zbudować własne formy działań dostosowanych do potrzeb, możliwości i specyfiki swojej placówki czy

regionu. Wzywa do przekazywania młodemu pokoleniu wartości, dla których warto żyć, którymi warto się kierować już od najmłodszych lat. Wychowanie to trudna praca. Warto więc zaangażować się w ten trud, który należy do całego środowiska przedszkolnego, bowiem za sprawą Boga może on wydać piękny owoc, może spowodować, że skarb dziecięcego serca stanie się skarbem służącym całej ludzkości.

Bibliografia:

1. Bilicki T., *Dziecko i wychowanie w pedagogii Jana Pawła II – na podstawie jego encyklik, adhortacji, wybranych listów i przemówień*, wyd. Impuls, Kraków 2007.
2. *Duchowość klasztorów polskich: Przekaz i komunikacja t. XII. Wychowanie – komunikacja – zdrowie. Charyzmat felicjański*, red. R. Nęcek, E. Kucharska, W. Misztal, Wydawnictwo św. Jana Pawła II, Kraków 2016.
3. Hajduk Ł., *Pedagogia felicjanek [Zgromadzenia Sióstr Świętego Feliksa z Kantalicjo]*, [w:] *Pedagogie katolickich zgromadzeń zakonnych. Historia i współczesność, t. 3*, red. J. Kostkiewicz, wyd. Impuls, Kraków 2015,
4. *Historia Zgromadzenia SS. Felicjanek. Na podstawie rękopisów*, cz. 1., druk Nowin Polskich, Kraków 1924.
5. Kaźmierczak P., *Personalistyczna koncepcja wychowania w nauczaniu Jana Pawła II*, wyd. WAM, Kraków 2003.
6. Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*, Instytut Wydawniczy ERICA, Warszawa 2010.
7. Koszewska K., E. Tołwińska-Królikowska, *Szkolny program wychowawczy. Materiały dla rad pedagogicznych i edukatorów*, Wyd. CODN, Warszawa 2002.

8. Lenart P., CSSF, *Prowincja Krakowska Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny Zgromadzenia Sióstr Felicjanek*, t. II, *Leksykon domów*, cz. 1., wyd. ITKM, Kraków 1999.
9. Nyczkało N., *Duchowe dziedzictwo Jana Pawła II fundamentem rozwoju pedagogiki katolickiej*, „Pedagogika katolicka”.
10. *Odpowiedź na Miłość*, Konstytucje Zgromadzenia Sióstr św. Feliksa z Kantalicjo, cz. 1, Rzym 2009.
11. *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*, red. J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma, wyd. WAM, Kraków 2011.
12. *Referaty wygłoszone na Zjeździe Pedagogicznym Sióstr Felicjanek*, Plymouth, Michigan, 1941.
13. Szewc I., *Program wychowania przedszkolnego wg systemu pedagogicznego błogosławionego Bronisława Markiewicza „Kosz malin”*, wyd. Zgromadzenia Sióstr św. Michała Archanioła, Miejsce Piastowe 2012.
14. Templeton J., *Uniwersalne prawa życia*, wyd. WAM, Kraków 2013.
15. Truszkowska M. A., *Wybór Pism*, t. II, cz. 1. wyd. Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Rzym 1977.
16. Truszkowska M. A., *Wybór Pism*, t. II, wyd. Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Rzym 1977.

17. Truszkowska M. A., *Wybór Pism*, t. III, wyd. Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Rzym 1977.
18. Wieczorek P., *Święci wśród nas. Bł. Siostra Maria Angela Truszkowska*, wyd. św. Stanisława BM, Kraków, 2002.

Netografia:

1. Grondas M., Rozwijanie umiejętności wychowawczych. Materiały dla nauczycieli i dyrektorów szkół, Kraków 2014, http://www.n-w.sto.org.pl/down/Marek_Grondas-Rozwijanie_umiejtnosci_wychowawczych.pdf Dostęp 20.03.2023.
2. Garstka T., Leśniewska K., *Jak tworzyć program wychowawczy szkoły – opis modelu. Poradnik dla szkół*, Warszawa 2008,
https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/projekty/Jak-tworzyc-program-wychowawczy-szkoly-model_Leniewska-Garstka.pdf Dostęp 20.03.2023.
3. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/familiaris.html Dostęp: 20.03.2023.
4. Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Łowiczu dnia 14.06.1999.,

- https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/lowicz_14061999.html Dostęp 20.03.2023.
5. Jan Paweł II, *List do rodzin Gratissimam sane*, 1994,
http://bc.upjp2.edu.pl/Content/2730/kroczek_art_prawa_dziecka.pdf Dostęp: 20.03.2023.
 6. Koniecko B. OSB, *Perła* <http://ps-po.pl/2016/02/19/perla/>
Dostęp: 03.05.2018.
 7. *Błogosławiona Maria Angela Truszkowska*,
http://www.muzeum-mat.cssf.opoka.org.pl/?page_id=97
Dostęp: 30.05.2023 r.
 8. Wieczorek M., Bernad M., *Model programu wychowawczego szkoły – propozycja*
<https://poradnik.metis.pl/wp-content/uploads/2016/09/model-programu-wychowawczego-szkoly.pdf> Dostęp: 20.03.2023.

Spis treści

Wstęp	3
-------------	---

CZĘŚĆ I

Teoretyczno-historyczne przesłanki felicyjańskiej koncepcji pracy	7
--	----------

1. Służba innym i zamysł wychowawczy w życiu bł. Marii Angeli
2. Działalność wychowawcza Zgromadzenia na przestrzeni wieków
3. Charakterystyka koncepcji pracy sióstr felicyjanek

CZĘŚĆ II

Serce i Perła - idea felicyjańskiego wychowania	29
--	-----------

1. Charakterystyka felicyjańskiego systemu wychowawczego.....
- 1.1. Podstawy opracowania felicyjańskiej koncepcji pracy
- 1.2. Cel opracowania koncepcji pracy przedszkoli felicyjańskich.....
- 1.3. Założenia felicyjańskiej koncepcji pracy.....
- 1.4. Koncepcja pracy przedszkoli sióstr felicyjanek... ..
2. Wychowanie w przedszkolu według felicyjańskiej koncepcji pracy.....
- 2.1. Sylwetka absolwenta
- 2.2. Strategia wychowawcza przedszkola - priorytetowe zadania.....
- 2.3. Cele i podejmowane działania

2.4.	Metody i formy pracy z dzieckiem	58
3.	Normy obowiązujące społeczność przedszkolną	59
3.1.	Dzieci	59
3.2.	Nauczyciele	60
3.3.	Rodzice.....	63
3.4.	Pozostali pracownicy przedszkola	64
4.	Organizacja pracy przedszkola	65
4.1.	Kalendarz wydarzeń	65
4.2.	Dodatkowe wydarzenia.....	68
4.3.	Ramowy plan dnia.....	69
	Podsumowanie.....	74
	Bibliografia:.....	76
	Netografia:	78